

УДК 582.677

Р. Палагеча, канд. біол наук

ІНТРОДУКЦІЯ ПІВНІЧНО-АМЕРИКАНСЬКИХ ВИДІВ ЛИСТОПАДНИХ МАГНОЛІЙ У БОТАНІЧНОМУ САДУ КИЇВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ ТА ВИКОРИСТАННЯ ІХ У ЛАНДШАФТНОМУ МИСТЕЦТВІ

Наведено результати багаторічних фенологічних та морфологічних досліджень листопадних форм північно-американських видів магнолій. Представлено 5 видів магнолій, котрі успішно культивують у Ботанічному саду Київського університету.

The results of long-term phenological and morphological researches of deciduous forms of the north-american types of magnolias are d. 5 types of magnolias, which successfully cultivate in the Botanical garden of the Kyiv university, are represented.

За останніми даними "The red list of Magnoliaceae", родина Magnoliaceae Juss., включає 12 родів та близько 240 видів, поширених головним чином в субтропічних областях Північної півкулі [5].

Родина Magnoliaceae останнім часом стала об'єктом ряду серйозних наукових досліджень з таксономії і систематики із застосуванням молекулярної біології [7]. Було описано декілька нових видів і немає сумнівів, що будуть описані ще. Магнолії також представляють особливу зацікавленість в еволюційних біологів та біогеографів. Зокрема, через те, що *Magnolia* L. – це один із 65 родів рослин, характерний як для Східної Азії, так і для східної частини Північної Америки. Це розділення ареалів – один із самих відомих і добре вивчених прикладів в біогеографії Північної півкулі. Найбільш цікавим є наявність морфологічно схожих видів в Азії та Америці. Однак філогенетичний аналіз мало коли показує близьку схожість.

Інтродукцію магнолій у Києві розпочато Ботанічним садом ім. акад. О. В. Фоміна у 1905р. Рослини привозили із розсадників Німеччини, Угорщини, коли директорами саду були ще С. Г. Навашин, О. В. Фомін та І. П. Білокінь [1; 2]. Нині створена найбільша в Україні колекція, яка налічує 65 видів, різновидів, гібридів та форм. Колекція використовується для комплексних наукових досліджень, а також, як маточник для розмноження магнолій в Україні та впровадження в ландшафтне садівництво.

Цінний генофонд рідкісних гарноквітуючих рослин зростає у експозиціях дендрарію та на ділянці "Сад магнолій". Вони гарно квітнуть, плодоносять, зимостійкі. Із 18 видів в колекції представлено 5 видів Північно-американських магнолій: *M. acuminata* L., *M. ashei* Weatherby, *M. tripetala* L., *M. virginiana* L. (напівлистопадний вид) та *M. grandiflora* L. (вічнозелений вид).

У зв'язку із актуальністю та великою зацікавленістю науковцями світу родиною Magnoliaceae нами проводяться комплексні фізіолого-біохімічні та анатомо-гістохімічні дослідження рослин роду *Magnolia* [3]. Ці напрямки досліджень є актуальними та науково обґрунтованими, зокрема з метою: а) становлення рівня стійкості магнолій до кліматичних та антропогенних факторів в Україні; б) уточнення таксономічної належності на ранніх етапах морфогенезу видів магнолій, які належать до різних систематичних груп; в) використання у науково-дослідній і навчальній роботі; г) у декоративному озелененні з адаптованими зимостійкими та високо декоративними магноліями; д) інтродукції нових таксонів магнолій у кліматичні умови України, для розмноження та збереження цінних реліктових рослин.

Система роду розроблена К. Ліннеєм [8], Д. Кандолем [4] та ін. Згідно з цією системою рід поділявся на два підроди: І підрід: *Magnoliastrum* DC – у його представників квітки з'являються після розвитку листків, бруньки вкриті однією лусочкою, плоди видовжені, циліндричні.

До нього належать *M. acuminata* L., *M. grandiflora* L., *M. obovata* Thunb., *M. tripetala* L. та ін.; II підрід: *Gwillillimia* Rotter – у представників цього підроду квітки з'являються до розпускання листків. Бруньки вкриті двома лусочками, плоди зігнуті, скручені. До цього підроду віднесені *M. kobus* DC, *M. stellata* Maxim., *M. denudata* Desr., *M. salicifolia* (Sieb. et Zucc.) Maxim. та ін.

Критичний огляд роду магнолія зробив Дж. Денді [6]. В результаті 27-річних наукових досліджень він став автором оригінальних публікацій, багатьох ботанічних відкриттів. Серед тропічних рослин він виявив види, здатні адаптуватися в помірному кліматі, вніс ряд змін у номенклатуру та систему магнолій, яка заснована на подібності ряду морфологічних ознак генеративних та вегетативних органів. У системі класифікації магнолій він врахував їхні декоративні ознаки, стійкість в умовах культури та виділив ряд видів, які перспективні для використання в садівництві й декоративному озелененні. Рід магнолія за системою Дж. Денді [6] також поділений на два підроди: Підрід *Magnolia* Dandy. Пиляки у рослин розкриваються всередину, квітки розвиваються після появи листків; Підрід *Yulania* (Spach) Reichenbach. Пиляки розкриваються латерально або сублатерально, квітки розвиваються рано. Досліджений нами північно-американський ряд магнолій належить до наступних секцій за систематикою Дж. Денді.

Секція *Rytidospermum* Spach. Секція налічує дев'ять видів листопадних дерев та є однією із двох секцій, представники якої поширені в Азії та Америці. Вони вирізняються оригінальним парасолькоподібним розміщенням листків – мутовкою. Американські види відомі як парасоликові дерева. Крім тропічної *M. dealbata* Zucc., усі види культивуються. Зазвичай магнолії цієї секції квітнуть після появи листків.

До першого американського ряду належать *M. tripetala* L., *M. fraseri* Walt., *M. pyramidata* Bartr. – близькі між собою види. Другий американський ряд – три тісно пов'язані види, які мають великі листки: *M. macrophylla* Michx., *M. ashei* Weatherby, *M. dealbata* Zucc.

Секція *Magnolia* (*Magnoliastrum* DC.). Секція була виділена De Candolle [4]. До неї належать американські магнолії. Дж. Денді (Dandy) [6] відніс до цієї секції один вид – *M. virginiana* L. – типовий представник роду, який має сизуваті листки. Він поширений на узбережжях східних районів Америки. Це перша в Америці магнолія, яка давно й широко культивується.

Секція *Theorhodon* Spach. Це найбільша секція, яка налічує 18 видів вічнозелених магнолій, що сягають великих розмірів та поширені у тропіках. Винятком є лише *M. grandiflora* L., яка поширена у прибережних районах Південно-Східної Америки – один з найстійкіших вічнозелених видів. *M. grandiflora* L. – одна з перших магнолій, дуже поширена в культурі в Америці та Південній Європі. Вона успішно культивується на Південному узбережжі Кавказу та Криму.

До секції також входять тропічні види: *M. schiediana* Schlecht. – із Північної Мексики, *M. sharpii* Miranda – із Східної Мексики, *M. guatemalensis* Donnell-Smith. із Гватемали. *M. yoroconte* Dandy – із Гондурасу, *M. poasana* (Pitter) Dandy – із Коста-Рики, *M. sororum* Seibert – із Панамі і *M. paritepuiana* Steyerem. – із Венесуели, західноіндійські види – *M. cubensis* Urban – із Куби, *M. domingensis* Urban, *M. emarginata* Urban et Ekman, *M. ekmanii* Urban – із Гаїті, *M. pallscens* Urban et Ekman із Домініканської республіки, *M. splengens* Urban із Східного та *M. portoricensis* Bello – із Західного Пуерто-Ріко.

Секція *Tulipastrum* (Spach) Dandy. Це одна з двох секцій, представники якої трапляються в Азії та Америці. Листопадні дерева та кущі з листками, які з'являються до цвітіння або одночасно з ним. До секції належать два види *M. acuminata* L. з Америки та *M. liliflora* Desr. з Китаю, які схожі за структурою вегетативних органів та різняться за кольором квіток. Ці види здавна широко культивуються в умовах України та відзначаються стійкістю.

Аналізи систематичного складу роду магнолія, ареалів, видів свідчать про те, що більшість магнолій зосереджена у гірських областях Південно-Східної Азії та Північної Америки, що характеризуються різними, часто контрастними кліматичними умовами. Вони є природним резервом роду та значною мірою свідчать про те, що мають широкий діапазон адаптаційної спроможності ряду видів в умовах інтродукції.

Матеріали та методи. Об'єктом наших досліджень були 5 видів - представники Північної Америки: *M. acuminata* L., *M. ashei* Weatherby, *M. tripetala* L., *M. virginiana* L. (напівлистопадний вид) та *M. grandiflora* L. (вічнозелений вид), котрі зростають на території Ботанічного саду Київського університету. Усі представлені види магнолій відрізняються між собою формою та кольором квітки, періодами цвітіння, біоморфою тощо. Відповідно за систематичною належністю вони відносяться до 2 підродів та 4 різних секцій. Були застосовані сучасні методи: морфометричні, фенологічні тощо.

Результати та їх обговорення. Підрид *Magnolia* Dandy, Секція *Rytidospermum* Spach

***M. tripetala* L.** Магнолія трипелюсткова у природних умовах зростає в південно-східній частині Північної Америки від Пенсильванії до Алабами, Арканзасу та Міссісіпі, і відома як парасолькове дерево (*M. umbrella* Desr.). У 1759 р. К. Лінней дав йому назву *M. tripetala* L. [8]. Магнолія трипелюсткова – листопадне розлоге дерево до 10–12 м заввишки. Кора стовбура сіро-попеляста, гладенька, з сочевичками, пагони товсті, ламкі, пурпурово-сірі або буро-оливкові, з виступаючими листовими слідами.

Листки 30–50 см завдовжки, 15–20 см завширшки, видовжено-оберненояйцеподібні, загострені біля основи та на верхівці, зверху їхня поверхня світло-зелена, гладенька, знизу – сіро-зелена, з густою сіткою жиллок. Листки згруповані в мутовки, міжвузля короткі. Тому цю магнолію називають парасольковим деревом. Квітки спочатку келихоподібні, великі, потім пелюстки розгортаються до 20–25 см у діаметрі, кремово-білі, з неприємним запахом. Три чашолистки видовжено-лопатоподібні, світло-зелені, під час квітання розгортаються донизу. Пелюсток 6 – 9, вони видовжено-еліптичні, завдовжки 13 см, завширшки до 3–4 см, загострені на верхівці та вузькі біля основи. Це дає змогу комахам вільно проникати у квітку та запилювати її. Тичинок багато, довжиною 1,5–2,2 см, тичинкові нитки червонуваті, пиляки кремово-білі, гінецей під час квітання рожевий. Плід – багатолістянка, овально-циліндричний, завдовжки 7–12 см, малиново-червоний.

Насіння у коралово-рожевій оболонці, борозенчасте. Маса насіння в оболонці – 300 г. Схожість – 80–90%.

У Ботанічному саду ім. акад. О. В. Фоміна зростає 7 дорослих екземплярів. На ділянці "Сад магнолій" 38-річні рослини мають висоту 8 м, ширину крони – 4 м. Наприкінці квітня починають розвиватися змішані бруньки, вони збільшуються у розмірі, покривні лусочки розсуваються. У травні з'являються листки, а потім у середині травня із квіткових бруньок розпускаються квітки. На кінцях пагонів 8–10 великих листків зібрані мутовкою, а над ними з'являються великі кремово-білі квітки з сильним, але не зовсім приємним запахом, який приналежить комах. Восени рясно плодоносять яскравими малиновими плодами, розміщеними на кінцях пагонів над мутовкою листків. Магнолія трипелюсткова перспективна для озеленення на Поліссі, в Прикарпатті та Закарпатті. Чарівна вона в групових та солітерних насадженнях. Екзотичної краси дереву восени надають орнаментна крона та яскраво забарвлені плоди.

Підрид *Magnolia* Dandy,

Секція *Rytidospermum* Spach

***M. ashei* Weatherby.** Магнолія Еша була знайдена ботаніком Ешем у західній Флориді Центральної Америки, який і описав її. Це ендемічна рослина Флориди, де вона зростає на піщаних ґрунтах біля водоймищ. У 1960 р. її знайдено в подібних умовах східного Техасу [1]. Магнолія Еша – листопадне дерево або кущ, у природі до 8 м заввишки. Якщо її вирощувати в належних умовах, то у рослин розвивається широка симетрична округла крона.

У Ботанічному саду ім. акад. О. В. Фоміна насіння магнолії Еша отримали у 1976 р. із Нью-Йорка. Насіння чорне, овальне, 1–1,4 см завдовжки. Після обробки гібереліном його стратифікували за зниженої температури, після чого в теплиці воно проросло. Молоді рослини злегка укривали. Семирічні магнолії Еша вступили у генеративну фазу розвитку і завітували. Нині це 35-річне листопадне дерево заввишки 3,5 м, має крону з діаметром 1,7х1,7 м. Кора стовбура та старих гілок світло-сіра, пагони товсті, міцні, зелено-сірі. Молоді пагони опушені сріблястими ворсинками, а потім стають голими, листові сліди на пагонах різко виступають. Бруньки великі, опушені маленькими сріблястими ворсинками, змішані, водночас вони і вегетативні, і генеративні. Листки дуже великі, до 70 см завдовжки та до 18–30 см завширшки, широкоеліптичні, оберненояйцеподібні, вухасті, з двома лопастями біля основи, на верхівці округлі, з хвилястими краями. Великі листки зібрані на кінцях пагонів у мутовки і розміщені на пагонах з почерговим розташуванням. Черешки листків завдовжки 7,5–10 см. Листки зверху голі, зелені, знизу сріблясто-сизуваті, тонкоопушені.

Квітки спочатку келихоподібні, пізніше чашоподібні, кремово-білі, запашні, до 20 см у діаметрі. Чашолистки 3. Вони зеленуваті вузькі, потім стають жовтуватими та відігнутими. Пелюсток 6, вони різні: 3 зовнішні широкоеліптичні, з широкою основою та раптово видовженозагострені на верхівці. Внутрішні пелюстки вузькі, загострено-овальні, з пурпуровими плямами та стрічками біля основи. Тичинки кремово-білі, численні, гінецей жовтуватий. Цвіте після появи листків наприкінці травня – у червні, тривало, неодноразово. Рослина квітує щороку, але не плодоносить. Потрібні дослідження життєздатності пилку та проведення додаткового запилення. Здійснено вегетативне розмноження магнолії Еша щепленням на північноамериканському виді магнолії трипелюсткової та на сіянцях японської магнолії оберненояйцеподібної. Магнолія Еша належить до винятково цінного виду колекції листопадних магнолій не тільки

тому, що вона рідкісна, а передусім завдяки високій декоративності великих вухастих дволопатемих сизих листків та запашним квіткам.

Магнолія Еша в Україні зростає лише в Ботанічному саду ім. акад. О. В. Фоміна. Вона заслуговує на вивчення, розмноження та поширення в Поліссі, Прикарпатті та Закарпатті.

Підрид *Magnolia Dandy*,

Секція *Magnolia (Magnoliastrum) DC.*

M. virginiana L. Магнолія віргінська була першою інтродукована в Європу, а саме в Англію у 1688 р. Карл Ліней у 1759 році описав магнолію віргінську під назвою *Magnolia glauca L.* тому, що нижня поверхня листків сизоголуба. Магнолія віргінська розповсюджена на східному узбережжі Америки від Флориди та Техасу до Пенсильванії й зосереджена у Східному Маса-чусетсі в вологих місцях під назвою болотяний лавр.

Листопадний або напіввічнозелений кущ чи дерево. В межах природного ареалу до 20 м заввишки. Пагони голі, бруньки опушені, листки еліптичні або подовжено-ланцетні, 7–12 см завдовжки. На вершині вони тупозагострені, ширококлиновидні біля основи. Зверху листки темно-зелені, знизу – сірувато-голубі, бархатисті – опушені по середній жилці, черешки невеликі 1–2 см завдовжки, гладенькі без опушення. Квітки чашовидні 5–7 см в діаметрі, білі, ароматні; пелюсток 9–12, вони обернено-яйцеподібні. Гінецей голий, зеленуватий 1 см завдовжки під час цвітіння. Не зважаючи на те, що у більшості магнолій квітки мають ніжний запах, вважають, що квітки магнолії віргінської мають неперевершений аромат.

Квітує магнолія віргінська в червні, плодоносить з серпня по листопад. Плоди - еліпсоподібні багатолістківки, рожево-червоні спочатку, а потім темно-пурпурові 3–4,5 см завдовжки. В ботанічному саду ім. акад. О. В. Фоміна зростає магнолія віргінська, котра отримана від приватного колекціонера А. А. Міляєва із м. Воронеж (Росія). Рослина має 2,5 м заввишки та 1,5 м завширшки. Квітує запашними біло-кремовими квітками у червні місяці. Проводяться спостереження за ростом, розвитком та зимостійкістю в нових умовах.

Підрид *Yulania (Spach) Reichenbach*, Секція *Tulipastrum (Spach) Dandy*

M. acuminata L. Магнолія загострена відома у США під назвою American Cucumber Tree – американське огіркове дерево. У 1759 р. К. Лінней визначив її як *M. acuminata L.* Вона доволі поширена на сході Північної Америки від Південного Онтаріо та Нью-Йорка на південь до Алабами, Міссісіпі і Луїзіани та на схід до Арканзасу і сходу Оклахоми [1; 2].

Магнолія загострена – велике листопадне дерево до 30 м заввишки, в молодому віці пірамідальне, а пізніше – широкорозлоге, з кроною до 18 м у діаметрі. Кора стовбура сіра, пагони – сріблясто-рудувато-коричневі, з сочевичками. Бруньки термінальні змішані, опушені шовковистими сріблястими ворсинками. Листки від еліптичних до видовжено-овальних, завдовжки 12,5–20 см, на верхівці поступово загострені, біля основи – заокруглені. Верхній бік листків зелений, гладенький, нижній – блідо-зелений, сизуватий, тонкоопушений біля жилок. Квітки з'являються водночас з листками у травні, 5–7 см заввишки, дзвоникоподібні, жовто-зелені, з сизуватим відтінком. Зовнішні три чашолистки менші, швидко згинаються, внутрішні шість завдовжки 6–9 см, завширшки 1–3 см, обернено-яйцеподібні до видовжених лопатоподібних, жовто-зелені. Плід багатолістянка, схожий на огірок, 3–10 см довжиною, зелений, згодом стає малиново-червоним. Через форму плодів цю американську магнолію називають "огірковим деревом". На-

сіння видовжене, темно-коричневе, в оранжево-червоній оболонці. Плодоносить слабо у вересні.

У Ботанічному саду ім. акад. О. В. Фоміна на ділянці В-8 росте 42-річне дерево магнолії загостреної 15 м заввишки, діаметр пірамідальної крони 8x8 м. Листки овальні, на верхівці загострені, завширшки 7–8 см, 15–20 см завдовжки. Починає розвиватися на початку травня з розгортання сумісних бруньок та появі листків. В середині травня з'являються бутони та починається квіткування. Квітка цвіте 4–5 днів, після цього жовто-зелені пелюстки швидко опадають. Плодоносить наприкінці вересня малиновими плодами завдовжки 5–7 см з 1–3(7) насінинами. На ділянці "Сад магнолій" росте 30-річне дерево магнолії загостреної, заввишки 11 м, з діаметром крони 5x5 м. Квітує, плодоносить.

У 1954 р. американський ботанік Dr. James описав і виділив такі різновиди магнолії загостреної: *M. acuminata* var. *cordata* – відмінна тим, що у перші роки пагони повністю опушені; *M. acuminata* var. *acuminata* – звичайна форма, поширена від південного Онтаріо до Луїзіани; *M. acuminata* var. *ozarkensis* – маленька, округліша, темноквіткова, знайдена в Ozarks.

Відомі декоративні форми магнолії загостреної: *M. acuminata* 'Ludoviciana' – форма із Парижа з широкими листками та більшими квітками і пелюстками довжиною 9–10 см; *Magnolia acuminata* 'Variegata' – з листками із золотисто-жовтими плямами; *M. acuminata* 'Maxima' – велика рослина з великими листками, росте в К'ю (Англія); *M. acuminata* 'Moyer' – сильне дерево з великими листками та пониклими пагонами; *M. acuminata* var. *acuminata faurea* (Ashe) Hardin – з жовтими пелюстками. Магнолія загострена – найзимостійкіший вид серед магнолій, використовується як підщепа для менш стійких видів. Вона є родичем гібридів з магнолією лілієквітковою та відомих під назвою *Magnolia x brooklynensis*.

У магнолії загостреної як ландшафтно-експозиційної рослини цінне листя, а не квіти. Цвітіння відбувається непомітно, оскільки жовтувато-зелені квітки розпускаються пізно навесні та зливаються із світло-зеленим листям. Вона перспективна для використання в озелененні на всій території України. Її золотисто-жовте листя особливо ефектне восени.

Підрид *Magnolia Dandy*, Секція *Theorhodon Spach*

M. grandiflora L. Це найбільша секція, яка налічує

18 видів вічнозелених магнолій, що сягають великих розмірів та поширені у тропіках. Винятком є лише *M. grandiflora L.* (М. великоквіткова), яка поширена у прибережних районах Південно-Східної Америки – один з найстійкіших вічнозелених видів. *M. grandiflora L.* – одна з перших магнолій, дуже поширена в культурі в Америці та Південній Європі. Вона успішно культивується на Південному узбережжі Кавказу та Криму.

До секції також входять тропічні види: *M. schiediana* Schlecht. – із Північної Мексики, *M. sharpii* Miranda – із Східної Мексики, *M. guatemalensis* Donnell-Smith. із Гватемали. *M. yoroconte* Dandy – із Гондурасу, *M. poasana* (Pitter) Dandy – із Коста-Ріки, *M. sororum* Seibert – із Панами і *M. paritepuiana* Steyerf. – із Венесуели, західноіндійські види – *M. cubensis* Urban – із Куби, *M. domingensis* Urban, *M. emarginata* Urban et Ekman, *M. ekmanii* Urban – із Гаїті, *M. pallscens* Urban et Ekman із Домініканської республіки, *M. splengens* Urban із Східного та *M. portoricensis* Bello – із Західного Пуерто-Ріко.

Магнолія великоквіткова – вічнозелене дерево 30 м заввишки з широко пірамідальною густолистою кроною. Стовбур прямий – 130 см в діаметрі з сірою або світло-бурою корою. Пагони густо опушені іржавими волосин-

ками. Листя оберненояйцеподібне або вузько еліптичне до 25 см завдовжки, шкірясте, блискуче, темно-зелене, голе зверху, знизу коротко опушене, рудувате, загострене на верхівці та клиновидне біля основи. Квітки великі – 15–22 см в діаметрі, молочно-білі, запавні. Пелюсток 6–12, вони яйцевидні або овальні. Плоди – багатолістянка, прямостояча – 8–12 см завдовжки. Насіння в рожево-червоній оболонці. Цвіте з травня по вересень, поодинокі квітки є ще у жовтні, листопаді. Плодоносить у жовтні-листопаді. Досить поширена в природі на півдні Північної Америки: від Вірджинії до Флориди та від Кароліни до Арканзасу і Техасу. Культивується на Південному узбережжі Криму. У 100-річному віці вона там сягає 19 м заввишки з діаметром стовбура понад 60 см. Відносно морозостійка, витримує короточасні морози до 17–20 °С. Виблаглива до ґрунтів, гарно цвіте на вологому, глибоко дренажному, родючому глинистому або супіщаному ґрунті. Погано переносить сухі вапнякові землі. Розмножується насінням, яке швидко втрачає схожість, тому його потрібно стратифікувати. Витривала в місцевих умовах.

Магнолія великоквіткова – одна з найдекоративніших. Використовується в ландшафтному садівництві для створення алей, груп у парках та солітер них насаджень. Перспективна як лікарська рослина – її листя містить велику кількість ефірних олій. У культурі на Південному узбережжі Криму відомі декілька форм магнолії великоквіткової: "Ferruginea" – листки великі до 18 см завдовжки, знизу опушені; квітки до 20 см в діаметрі; "Lanceolata" – дерево з вузько пірамідальної кроною, листя подовжено ланцетне або подовжено еліптичне, знизу менш опушене; "Rotundifolia" – листя округле до 15–16 см завдовжки, квітки до 15 см в діаметрі.

У Ботанічному саду ім. акад. О. В. Фоміна у субтропічній оранжерей зростає більш ніж 80-річне дерево магнолії великоквіткової; щорічно з квітня по вересень гарно квітує. У відкритому ґрунті також ведуться інтродукційні спроби адаптації магнолії великоквіткової. Так, 2 (10 і 15 річні) екземпляри цієї магнолії зимують у відкритому ґрунті вже три зими (2008–2010рр.) із прикриттям кореневої системи шаром (20 см) сухого листя.

Висновки. Представлено 5 видів листопадних, напівлистопадних та вічнозеленої магнолій, батьківщиною яких є Північна Америка. Усі види магнолій надзвичайно декоративні, зимостійкі в умовах помірного клімату Полісся та Лісостепу України, окрім, поки, що *M. grandiflora*, хоча інтродукційна робота з нею проводиться. З метою поповнення асортименту рослин у місці гарноквітучими екзотичними формами, рекомендуємо: використовувати північно-американські види магнолій для озеленення у міських парках, скверах, садах з метою створення стилізованих проектів та композицій при використанні у ландшафтному мистецтві.

1. Коршук Т. П., Палагеча Р. М. Магнолії (*Magnolia L.*). / Монографія – К., 2007. 2. Минченко Н. Ф., Коршук Т. П. Магнолії на Україні. – К., 1987. 3. Палагеча Р. М., Таран Н. Ю., Бацманова Л. М. Фізіологія зимостійкості та інтродукції деяких видів роду магнолії (*Magnolia L.*) в умовах Київського Полісся / Монографія. – К., 2009. 4. *Candolle A. P. De Magnolia Kegni Vegetabilis Sistema Naturale // Magnolia. – 1817.* 5. *Cicuzza D., Newton A., Oldfield S. The Red List of Magnoliaceae. – Cambridge, UK, 2007.* 6. *Dandy J.E. Key to the species of Magnolia // J. Roy Hort. Soc. 1927 – 52 pt 1. – P.260–264.* 7. *Hiroshi Azuma, Leonard B Thien and Shoichi Kawano. Molecular Phylogeny of Magnolia (Magnoliaceae) Inferred from cpDNA Sequences and Evolutionary Divergence of the Floral Scents // Journal of Plant Research., 1999. – V: 112, N: 3, P.291–312.* 8. *Linnaeus C. Genera Plantarum Ed. 5 Magnolia. – Holmiab: Salvii. – 1954.*

Надійшла до редколегії 11.10.11

УДК 502.753(474.61)

М. Перегрим, канд. біол. наук

ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ СПИСКУ РЕГІОНАЛЬНО РІДКІСНИХ СУДИННИХ РОСЛИН ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Наведено пропозиції щодо вдосконалення існуючого списку регіонально рідкісних судинних рослин Луганської області.

Proposals for improvement of the existing list of regional rare vascular plants of Lugans'k region are given in the article.

Склад флори кожного адміністративного регіону характеризується наявністю певної кількості видів, які перебувають на межі свого ареалу або видів, що трапляються у складі угруповань, які знаходяться у цьому регіоні на межі поширення, крім того у складі флори завжди є певна кількість декоративних і ресурсних видів. Сукупності видів з вищезгаданих груп зазвичай надають регіональним флорам неповторність і специфічність. Проте такі види в Україні дуже рідко охоплені охороною на державному рівні, оскільки в межах країни вони можуть бути звичайними, траплятися достатньо часто і мати стійкі популяції. Разом з тим на території того чи іншого регіону ці види можуть бути надзвичайно рідкісними або взагалі перебувати на межі зникнення у наслідок природних причин або тривалого впливу антропогенного фактору. Тому, збереження подібних видів рослин в межах конкретних регіонів є важливим завданням, оскільки успіхом цієї справи є збереження унікальності кожної з регіональних флор.

У нашій державі право на охорону рослин на регіональному рівні закріплено законодавчо відповідно до частини 2 статті 43 Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні", статей 15, 19, 20, 39, 40 Закону України "Про охорону навколишнього природного середовища", статей 26, 30 Закону України "Про рослинний

світ". Ця нормативна база є підставою для складання і юридичного затвердження переліків або списків регіонально рідкісних рослин, що не включені до "Червоної книги України", в адміністративних регіонах України на рівні областей та Автономної республіки Крим. Значення таких списків є вкрай важливим, оскільки вони дозволяють не тільки забезпечити охороною конкретний вид, але є і основою для створення нових природно-заповідних територій у місцях зростання цих видів.

На сьогодні більше половини областей України мають такі затверджені списки рослин, проте Луганська область є лідером за кількістю редакцій власного регіонального списку [16–18]. І хоча остання редакція списку Луганської області була затверджена обласною радою 3 грудня 2009 р., на сьогодні він вже потребує переробки і оновлення. Причинами цього є, по-перше, публікація нової редакції "Червоної книги України" [21], і, по-друге, публікація нових флористичних відомостей з регіону [9–12, 14, 15 та ін.], більшість з яких не врахована у останньому варіанті списку. У зв'язку з такою ситуацією, вважаємо необхідним розробити рекомендації щодо вдосконалення існуючого списку регіонально рідкісних рослин Луганської області, оскільки це дозволить покращити стан охорони рослин в регіоні, і буде наочним прикладом ведення і поновлення регіонального списку для інших областей.